

Миленко Ђурчић¹
Универзитет у Источном Сарајеву
Педагошки факултет Бијељина

дои 10.7251/NSK1701014C
удк 597.55(497.6-751.3)
Оригинални научни рад

МРГУДА, ЦРНКА (UMBRA KRAMERI WALBAUM, 1792) УГРОЖЕНА ВРСТА У МОЧВАРИ ГРОМИЖЕЉ

Апстракт: Најзначајније откриће у новембру 2008. године у мочвари Громижељ на локалитету Лакетића вир је веома ријетка риба *Umbra krameri*, позната у народу под именом мргуда или црнка. Ова мала риба дужине 10-12 cm настањује споротекуће и стајаће воде Евроазије. Углавном је везана за муљевито дно гдје се при опасности од исушивања укопава у муљ.

Umbra krameri је крајње угрожена врста на свим стаништима у којима живи. У Лакетића виру гдје је откривена и детерминисана заступљена је са великим бројем јединки што указује да је бројност њене популације на овом локалитету веома изражена у односу на бројност њене популације у Специјалном резервату природе "Засавица" у Републици Србији.

Налаз *Umbre krameri* на локалитету Лакетића вир у мочвари Громижељ је до сада једино доказано станиште ове врсте у Републици Српској и Босни и Херцеговини. До данас ова мочвара је добила статус Претходне заштите првог степена.

Umbra krameri се налази на црвеној листи IUCN заштите у категорији VU (рањива).

Кључне речи: мргуда, популација, заштита првог степена, рањива

Увод

Мочвара Громижељ се налази на подручју Семберије, на територији Општине Бијељина, у Велином Селу. Сама мочвара захвата укупну површину од 831 хектар над којом је успостављен први степен заштите који обухвата површину од 67,39 хектара и други степен заштите који обухвата површину од 763,61 хектар. Централно мјесто у мочвари је Лакетића вир површине око 1200 m² чија је дубина воде 4-5 m (слика 1). Са свим својим карактеристикама мочвара Громижељ представља изузетно добро очувану низијску тресаву.

¹ ljekobilje@teol.net

Слика 1. Громижељ – Лакетића вир

Најзначајнији налаз у Лакетића виру је риба *Umbra krameri* (Stanković, M., Ćurčić, M., 2009). Род *Umbra* је заступљен само у Европи, Азији и Сјеверној Америци са 3 врсте. У централним и источним дијеловима Сјеверне Америке регистроване су *Umbra limi* (Kirtland, 1841) и *Umbra pigmaea* (Du Kay, 1842). *Umbra pigmaea* је унешена у Француску, Холандију, Белгију и Њемачку (Lelek, 1978).

На подручју некадашње Југославије *Umbra krameri* је идентификована на више локалитета. Вуковић и Ивановић (1971) наводе да насељава Дунав, Ристић (1977) наводи да ова риба насељава Дунав, Мораву и Тису, а Бојчић и др. (1982) истичу да насељава Дунав. Ареал распрострањења *Umbre krameri*, осим Србије регистрован је у Словенији (Povz, 1990), у Мађарској (Banarescu, 1977), у сливовима Дњестра (Vuković, Ivanović, 1971).

Међутим, Секулић и др. (1998) истичу да *Umbra krameri* у Републици Србији насељава само Засавицу. Управо то је и био један од разлога да Засавица добије статус Специјалног резервата природе.

Откриће мргуде у мочвари Громижељ је било повод да се ураде фаунистичка и флористичка истраживања биодиверзитета ове веома ријетке низијске тресаве (Stanković, M., Ćurčić, M., 2009, 2010), те (Petronić et al., 2009).

Опис таксона

Umbra krameri (Valbaum, 1792) је веома ријетка врста рибе интересантног облика и боје. У народу је позната као црнка или мргуда. Тијело је црвенкастосмеђе боје и не достиже дужину већу од 15 cm и масе рибе до 30 грама. Крљушти су крупне без израженог центра и радијалних каналића. По глави и боковима се уочавају неправилно разбацане тамномрке пјеге, а на репном перају полукружна линија која је карактеристика врсте. Уста су релативно мала, а рило кратко. Зуби су слабо развијени. Леђа су мрка или мркоцрвена са перајем које почиње иза половине тијела. Анално пераје је веома кратко и налази се испод леђног пераја (слика 2).

Слика 2. *Umbra krameri*

Бројност популације у Лакетића виру

Први налази мргуде у мочвари Громижељ, односно у Лакетића виру указују да се ради о веома густој популацији ове веома ријетке и можемо слободно рећи раритетне рибе чија еволуција је почела прије 450 милиона година. Компаративно гледано са налазима мргуде у Специјалном резервату природе у Засавици у Републици Србији, потпуно је сигурно да наши налази мргуде указују да је бројност популације ове рибе далеко, далеко већа у Лакетића виру. У то су се

увјерили и истраживачи и студенти који су долазили са неколико Универзитета из БиХ и Републике Србије. Иако је мргуда присутна у великом броју, она нема никакав економски значај за човјека.

Закључак

Истраживања мочваре Громижељ почела су новембра 2008. године када је у Лакетића виру откривена и детерминисана веома ријетка риба мргуда која настањује веома мали број станишта само у Европи и Азији. Потом су слиједиле идентификације и детерминације бројних других биљних и животињских врста.

Најзначајније откриће у мочвари Громижељ на локалитету Лакетића вир је свакако риба *Umbra krameri* позната у народу као мргуда или црнка. Углавном је везана за муљевито дно гдје се при опасности од исушивања укопава у муљ.

Аутохтони европски представник *Umbra krameri* насељава југоисточни дио Европе, док се на простору Србије налази једино у Специјалном резервату природе Засавица, а према литературним подацима некад је мргуда живјела и у сливу Дунава, долине Мораве и у доњем току ријеке Тисе.

Umbra krameri је крајње угрожена врста на свим стаништима у којима живи. У Лакетића виру гдје је откривена и детерминисана, заступљена је са великим бројем јединки што указује да бројност, односно густина њене популације на овом локалитету је веома изражена у односу на бројност популације у Специјалном резервату природе Засавица у Републици Србији.

Налаз *Umbra krameri* у мочвари Громижељ као једином доказаном станишту ове врсте у Републици Српској и БиХ, умногоме повећава значај оваквих станишта. Због мргуде покренута је студија за проглашење Специјалног резервата природе Громижељ. До данас Громижељ је добио статус претходне заштите првог степена.

Umbra krameri се налази на Црвеној листи IUCN заштите у категорији VU (рањива).

Међутим, досадашња истраживања субпопулација на регионалном и националном нивоу у оквиру ареала ове врсте указују на њихову велику угроженост, па се чак могу сврстати у оквиру категорије угрожена (EN).

Литература

- Banarescu, P. et al. (1977). The fish fauna of the Cris Koros river basin. Tiscia monograph series, pp. 301-325. Szulnok-Szeged-Targu Mures.
- Bojčić, C. et al. (1982). Slatkovodno ribarstvo Jugoslavije. Zagreb: Ribozajednica.
- Lelek, A. (1987). The Freshwater Fishes of Europe, pp.70-73. Wiesbaden: Aula Verlag.

- Povz, M. (1990). Conservation of the Mudminnow, *Umbra krameri* Walbaum. Journal of fish biology Slovenija, 37, 243.
- Petronić et al. (2009). Ugrožene i rijetke biljne i životinjske vrste močvare Gromiželj, Četvrta regionalna konferencija o integralnoj zaštiti - Procjena potreba i prioriteta u zaštiti kulturnog i prirodnog nasleđa. Banja Luka.
- Ristić, M. (1977). Ribe i ribolov u slatkim vodama. Beograd: Nolit.
- Sekulić, N. et al. (1998). Distribution of the European mudminnow *Umbra krameri* in Serbia. J. Zool, 65, 381-382.
- Stanković, M., Ćurčić, M. (2009). Rezultati preliminarnih faunističko-florističkih istraživanja lokaliteta Gromiželj (Velino Selo, Bijeljina, RS-BiH), Zbornik radova sa Naučnog skupa Filozofskog fakulteta u Istočnom Sarajevu.
- Stanković, M., Ćurčić, M. (2010). Review species diversity special nature reserve Gromiželj (Velino Selo, Bijeljina, RS, BiH). Zbornik EKOIST 10 sa Naučnog skupa sa međunarodnim učešćem. Apatin.
- Vuković, T., Ivanović, B. (1971). Slatkovodne ribe Jugoslavije, 134-135. Sarajevo: Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine.

Milenko Ćurčić

MINDERS, BRUNETTE (UMBRA KRAMERI WALBAUM, 1792) ENDANGERED SPECIES IN THE SWAMP GROMIŽELJ

Summary

*The most significant discovery in November 200. in a swamp at the site Gromiželj Laketić source is very rare fish *Umbra krameri*, known popularly as the minders or brunette. This small fish length of 10-12 cm inhabits slow and standing waters of Eurasia. Is usually related to a muddy bottom where the danger of drying out in the buried into the slurry.*

**Umbra krameri* is extremely endangered species in all habitats in which they live. In Laketić source where it is detected and determined is represented by a large number of specimens, which indicates that the number of the populations at the site to great extent in relation to the number of the populations in the special nature reserve "Zasavica" in Serbia.*

*Finding *Umbra krameri* on site Laketić source in the swamp Gromiželj is so far the only proven habitat of this species in the Republic of Srpska and Bosnia and Herzegovina. To date, these wetlands was given the status of previous protection of the first degree. *Umbra krameri* is on the red list of IUCN protection category VU (vulnerable).*

Key words: minders, population, protection of the first degree, vulnerabl